

Asia: VN/3781/2024

Kuulemiskierros selontekoluonnoksesta aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan kokonaisuudesta ja lainsäädännöstä

1. Aluekehittämisen tavoitteet

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat aluekehittämisen määritelmään ja tavoitteisiin liittyen relevantteja?

Selonteko pyrkii arvioimaan ja kuvaamaan aluekehittämisen ja siihen liittyvän lainsäädännön kokonaisuutta sekä toimeenpanoa. Luonnoksessa esiin nostetut näkökohdat aluekehittämisen määritelmään ja tavoitteisiin liittyen ovat pääosin perusteltuja ja ajankohtaisia.

Toimintaympäristön jatkuvat muutokset – kuten geopoliittinen epävarmuus, vihreä siirtymä ja teknologinen murros – olisi kuitenkin syytä ottaa vielä aiempaa herkemmin huomioon aluekehittämisen kokonaisuudessa. On myönteistä, että luonnoksessa on tunnistettu uusia, aluekehittämiseen ulottuvia teemoja, kuten kokonaisturvallisuus ja huoltovarmuus.

Toimeenpanon haasteet näyttävät erityisesti käytännön työkalujen ja keinojen tasolla – ei niinkään tavoitteiden sisällössä. Tämä havainto on tärkeä jatkovalmistelun kannalta.

Selontekoluonnos jäsentää ansiokkaasti aluepolitiikan kehitysvaiheita ja nykytilaa, ja se luo hyvän pohjan aluekehittämisen vaikuttavuuden parantamiselle jatkossa.

Selonteossa painottuu aluekehittämisen hallinnollinen näkökulma eikä siinä tarkastella suuria muutostekijöitä ja niiden vaikutuksia tavoitteiden, toimenpiteiden tai rakenteiden uudistamistarpeisiin.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Alue-käsitteen moniselitteisyys hämärtää aluepolitiikan toimeenpanoa

Alue-käsite on monissa yhteyksissä epämääräinen ja sen käyttö vaihtelee eri hallinnonaloilla. Maakuntapohjainen aluekehittäminen on vakiintunut, ja maakuntien liitot toimivat selkeästi

määriteltyinä Suomen aluekehitysviranomaisina. Tässä kontekstissa maakunta on terminä yksiselitteinen.

Haasteita syntyy, kun rinnalla käytetään useita muita aluerajauksia. Esimerkiksi lähes kaikkien tulevien elinvoimakeskusten toiminta-alueet menevät limittäin maakuntien kanssa. Lisäksi rakennerahastovastuussa on neljä valtakunnallista rakennerahasto-ELY-keskusta, joiden rooli poikkeaa vielä merkittävämmiin alueellisesta toiminnasta.

Alueista puhuttaessa voidaan viitata myös aluehallintovirastojen (tulevan Lupa- ja valvontaviraston) alueisiin, jotka muodostavat laajojen yhteistyöalueiden kokonaisuuksia. Lisäksi ovat hyvinvointialueet ja työllisyysalueet, joiden aluerakenne eroaa maakunnallisesta ja lisää entisestään monimutkaisuutta kansalaisten silmissä.

Ministeriöissä alue saatetaan määritellä sen maantieteellisen kokonaisuuden mukaan, jonka kanssa kyseinen ministeriö toimii. Kansallisessa ja EU-tason tarkastelussa viitataan usein myös NUTS2-tason suuralueisiin.

Tämä käsiteviidakko aiheuttaa sekavuutta aluekehittämisen käytännön toteutuksessa ja vastuunjaossa.

2. Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat viranomaisten rooleihin liittyen relevantteja?

Valtio–alue -suhteen tasapaino ja aluekehittämisen moniulotteisuus

Selonteossa valtio näyttäytyy aluekehittämisen toimijana, kun taas alueet jäävät usein kohteen rooliin. Käytännön toimeenpano edellyttää tasavertaista vuorovaikutusta ja molemminpuolista yhteistyötä valtion ja alueiden välillä.

On myönteistä, että selonteossa tunnistetaan aluekehittämisen laaja ja monialainen luonne sekä monipuolinen toimijakenttä. Aluekehittämistyötä ohjaavat kansallisesti ja maakunnallisesti sovitut strategiat, jotka liittyvät myös temaattisiin politiikkalinjauksiin. Tämä edellyttää aluekehittämisen koordinoijalta kokonaiskuvan ymmärrystä sekä valmiutta sitouttaa maakunnat aktiivisesti mukaan eri vaiheisiin.

Valtioneuvostotasaisen ohjauksen vahvistamista on perusteltua selvittää, mutta samalla tulee huolehtia maakuntien osallistamisesta kehittämisen jokaiseen vaiheeseen. Työ- ja elinkeinoministeriö on onnistunut melko hyvin kansallisen koordinaation tehtävässään käytettävissä olevin resurssein. Myös epävirallinen vuorovaikutus maakuntien kanssa on ollut aktiivista.

Alueellisen uudistumisen neuvottelukunnasta (AUNE) tulisi muodostaa parlamentaarinen elin, jonka johdossa olisi vahva poliittinen puheenjohtaja. Tämä lisäisi toimielman vaikuttavuutta ja lisäisi sidosryhmien sitoutumista sen työhön.

Maakuntien liittojen rooli ja arvo

Maakuntien liitot ovat aluekehittämisen asiantuntijoita ja yhteistyön koordinoijia, joilla on demokraattinen mandaatti. Liittojen rooli aluekehityksen tavoitteiden määrittelyssä ja toteutuksessa on keskeinen ja sitä tulee vahvistaa. Maakuntien liitot edustavat vahvaa alueiden Eurooppaa Euroopan unionissa.

Maakunnan liittojen aluekehittämis- ja edunvalvontatehtävien välillä ei ole ristiriitaa kuten selonteossa virheellisesti väitetään. Strategia-, suunnittelu-, rahoitus-, yhteistyö- ja edunvalvontatoimet ovat maakunnan elinvoiman ja hyvinvoinnin kehittämisen näkökulmia.

Alueellinen toimijakenttä on entisestään monipuolistunut: hyvinvointialueet ja työllisyysalueet ovat käynnistyneet, ja vuoden 2026 alusta aloittavat elinvoimakeskukset sekä lupa- ja valvontavirasto lisäävät kokonaisuuden moniulotteisuutta. Tässä kontekstissa maakuntien liittojen koordinoiva rooli ja kyky koota yhteinen alueellinen tilannekuva korostuvat entisestään.

Aluekehittämiseen vaikuttavat muutostekijät ovat merkittäviä. Maakuntien liitot ovat ainoita alueellisia toimijoita, joilla on sekä valmiudet että mandaatti tarttua nopeasti esiin nouseviin, aluekehittämisen kannalta keskeisiin teemoihin. Niiden rooli poikkeaa selvästi valtion keskitetysti ohjatusta aluehallinnosta.

Toimintatapojen ja yhteistyön vaihtelu

Maakuntien ja keskuskaupunkien väliset yhteistyön muodot vaihtelevat eri puolilla maata. Selontekoluonnoksessa nostetaan esiin mahdolliset jännitteet maakuntien liittojen, keskuskaupunkien ja ELY-keskusten välillä. Tämä on liian pitkälle menevä yleistys. Jyväskylän kaupungin ja Keski-Suomen liiton kehittämistavoitteiden välillä ei ole selonteossa esitettyä ristiriitaa.

Jotta alueellinen työnjako säilyy selkeänä, tulee luonnoksesta poistaa yleiset kirjaukset elinvoimakeskusten aluekehitysvastuista.

Yritys- ja työmarkkinajärjestöjen sekä kansalaistoimijoiden merkitys keskeisinä aluekehittämisen voimavaroina on tärkeää tunnistaa selonteossa nykyistä paremmin.

Rahoituksen koordinointi

Suomen alueperusteinen päätöksenteko on johtanut laajaan ja mukautumiskykyiseen kehittämistoimintaan, jossa rahoituksen kysyntä ja tarjonta on pystytty sovittamaan ohjelmasisältöihin ja maakunnallisiin kehittämistavoitteisiin. Se on tuonut ohjelmiin vaikuttavuutta ja reagoitukykyä eri tilanteisiin. Aluetason vuorovaikutus eri toimijoiden välillä luo tietoisuutta ja avoimuutta aluekehittämiseen sekä tukee kansalaisten antamaa legitimitettiä kehittämistyölle. Tätä työtä maakuntien liitot tekevät yhdessä kuntien ja ELY-keskusten kanssa.

Rakennerahastohallinnoinnin tehokkuus on tärkeä tarkastelun kohde. Suomen kansallinen etu on, että rahoitus käytetään strategisesti tärkeisiin kohteisiin täysimääräisesti ja vaikuttavasti.

Maakuntien liittojen ja ELY-keskusten rooli on tässä merkittävä. On tärkeää huomioida, että alueellisessa hankehallinnossa ei ole käytetty juurikaan koordinaatiohankkeita hallinnollisen työn tukena. Pelkästään valtakunnallisten teemojen koordinaatioon, välittävien toimielinten ja rahoitettujen hankkeiden tueksi, on tällä ohjelmakaudella varattu jo nyt 28,6 miljoonaa euroa.

EURA2021 -järjestelmän teettämä lisätyö on ollut suurta niin välittävissä toimielimissä kuin tuen saajillakin. Hankkeiden toteutuksessa voitaisiin esimerkiksi siirtyä toimintavuosiakohtaisesti tarkkailusta kokonaisbudjetin tarkasteluun. Työmäärä vähenisi kaikilla tasoilla ja työpanos saataisiin kohdennettua tuloksellisuutta edistävään työhön.

Selonteko nostaa esiin puutteet päällekkäisen rahoituksen estämisessä. Maakuntatasolla rahoitus- ja toimijakenttä tunnetaan erinomaisesti, mikä parantaa rahoituksen tehokkuutta ja estää päällekkäistä rahoitusta. Päällekkäisyyttä syntyy, kun valtakunnallisten teemojen rahoituksessa ei tunnisteta eri rahoitusvälineillä alueella rahoitettuja toimia.

On tärkeää huomioida, ettei päällekkäisen rahoituksen haaste ole yksin välittävien toimielinten menettelyistä johtuva. Esimerkiksi ohjelman hallintoviranomaisen linjaukset, kuten pseudonymisointi, vaikeuttavat tietojen yhteensovittavuutta. Tällä hetkellä lukijalle voi muodostua virheellinen käsitys hallintoviranomaisen ja välittävien toimielinten tosiasiallisista vastuista.

Vaikka selonteossa suositellaan yhteistyötä välittävien toimielinten välillä, järjestelmätason rajoitteet – kuten EURA2021-järjestelmän estämät rinnakkaiset maksajaroolit – asettavat tälle selkeitä esteitä. Näihin teknisiin esteisiin on haettava ratkaisuja mahdollisimman ripeästi.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Kustannustehokkuus aluekehittämisessä

On välttämätöntä, että maakunnan liitolla, joka tavoittelee alueensa kehittämistä ja etujen mukaista kasvua, on myös käytössään konkreettisia välineitä kehittämistoimien toimeenpanoon. Kaikilla halukkailla maakuntien liitoilla tulee jatkossakin olla oikeus toimia välittävinä toimieliminä.

Kustannustehokkuutta arvioitaessa tulee hallinnointiin kohdistuvien suorien kustannusten lisäksi huomioida kokonaisvaikuttavuus, asiakaspalvelun sujuvuus, alueellinen läsnäolo ja paikallistuntemus. Kokonaisvaikuttavuus ei ole kunnossa, sillä tälläkin hetkellä Suomessa on yli 900 miljoonaa euroa sitomattomia EU-varoja.

Tuki- ja rahoitusjärjestelmän keskittäminen suurille toiminta-alueille – kuten laajoille RR-ELY-keskuksille – on johtanut ruuhkautumiseen, pitkiin käsittelyaikoihin ja heikentyneeseen palvelukykyyn. Tämä aiheuttaa kustannuksia paitsi valtionhallinnolle myös tuen hakijoille ja hanketoimijoille.

Kokonaistehokkuutta voidaan parantaa yksinkertaistamalla tukijärjestelmiä ja -muotoja sekä karsimalla tukimuotojen päällekkäisyyksiä.

3. Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat ohjelmatyöhön ja yhteistyömenettelyihin liittyen relevantteja?

ALKE-keskustelujen aikataulutus, rooli ja kehittämistarpeet

EU-ohjelmakauden aikataulu ei ole yhdenmukainen aluekehittämispäätöksen (ALKE) tai maakuntaohjelmien kanssa. Aluekehittämispäätös on sidoksissa eduskunnan ja maakuntaohjelmat kuntavaltuustojen vaalikausiin. Vaikka tämä aiheuttaa ajoittaista epäjatkuvuutta, kansanvaltaisen päätöksenteon rytmi ei voi eikä saa olla alisteinen EU-rahoituskaudelle.

Aluekehittämispäätöksen ja maakuntaohjelmityön välinen aikataulu on käytännössä toiminut hyvin. Esimerkiksi vuoden 2024 maakuntaohjelmat käynnistyivät heti ALKE-päätöksen valmistumisen jälkeen. Lainsäädännössä olevaa maakuntaohjelman valmistumisen aikataulua voidaan muuttaa uusien poliittisten päättäjien vaikutusmahdollisuudet turvaten niin, että maakuntaohjelman valmistumisen määräaikana olisi vuosi valtuustokauden aloituksesta.

Aluekehittämiskeskustelut on selonteossa kuvattu vuosikellon mukaisena jatkuvana prosessina, joka huipentuu varsinaisiin ALKE-keskusteluihin. Nämä keskustelut tulisi nähdä keinona vahvistaa valtioneuvoston ja maakuntien välistä yhteistyötä – erityisesti yhteisten tavoitteiden konkretisoimisessa ja resurssien suuntaamisessa.

Tämä tavoite toteutuu parhaiten maakuntakohtaisina ALKE-keskusteluina, joiden vakiinnuttaminen säännölliseksi, vähintään joka toinen vuosi toistuvaksi toimintatavaksi, on perusteltua kirjata selkeästi osaksi aluekehittämisen strategista kehittämistä. Vuoden 2022 maakuntakohtaiset keskustelut osoittivat käytännössä, että niillä voi olla hyvä vaikuttavuus, kun käytettävissä on myös toimenpiteisiin kohdennettua kansallista rahoitusta. Myös vuoden 2024 keskustelut olivat hyödyllisiä ja edistivät ministeriöiden ja maakuntien yhteistyötä.

Maakuntakohtaisten ALKE-keskustelujen lähtökohtana tulisi selkeästi olla maakuntaohjelma. Vaikka aluekehittämispäätös on tärkeä yhteensovittamisen kannalta, ei sen tule syrjäyttää maakuntien omaehtoista ohjelmityötä.

Suuraluekohtaiset ja temaattiset keskustelut voivat täydentää kokonaisuutta, mutta ne edellyttävät merkittävää ennakovalmistelua ja maakuntien välistä koordinoitua. Mikäli maakuntakohtaisia ALKE-keskusteluja ei voida järjestää, on tärkeää selonteossa tarkentaa, miten keskustelut eri hallituskauden vaiheissa toteutetaan ja mikä niiden muoto on.

ALKE-keskustelujen lisäksi olisi tarpeellista kehittää kerran vuodessa tapahtuvia aluekehittämispäiviä maakuntien, kuntien, työllisyysalueiden, hyvinvointialueiden, elinvoimakeskusten ja ministeriöiden laajemman yhteisen teemakäsittelyn foorumina.

Vaikka kansallista aluekehittämisrahoitusta ei tällä hetkellä ole käytettävissä, sen merkitys on laajasti tunnistettu. Jatkossa ei tule sulkea pois mahdollisuutta sen palauttamiseen osaksi aluekehittämisen keinovalikoimaa.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Alueellisen uudistumisen neuvottelukunnan (AUNE) rooli ja aluekehittämisen sopimuksellisuus

AUNE tulee vahvistaa parlamentaariseksi elimeksi, jonka johdossa toimii vahva poliittinen puheenjohtaja. Tällainen rakenne lisää toimielimen painoarvoa ja merkitystä, ja samalla vahvistaisi osallistumista sekä sitoutumista sen työskentelyyn. Nykyistä vaikuttavampi ja näkyvämpi AUNE lisää aluekehittämisselityksen yhteistä omistajuutta.

Sopimuksellisuus aluekehittämisen välineenä on lähtökohtaisesti myönteinen, sillä se voi vahvistaa alueiden ja keskushallinnon sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin. On kuitenkin huomioitava, että sopimusmenettely voi myös sulkea ulkopuolelle alueita, jotka eivät ole mukana. Tämä voi vahvistaa alueellista eriarvoisuutta. Sopimuksellisuus on tehokkaimmillaan silloin, kun se kohdistetaan erityistä tukea tarvitseville alueille, selkeästi määriteltyjen tavoitteiden pohjalta.

Sopimusten valmistelussa maakuntien liittojen tulee olla mukana alusta alkaen ja toimia sopimusosapuolina. Liitot ovat aluekehittämisen keskeisiä toimijoita ja niiden rooli tulee tunnustaa nykyistä vahvemmin. Maakuntien liitot ovat toistuvasti esittäneet työ- ja elinkeinoministeriölle toiveen kehittää sopimuksellisuuden mallia niin, että se huomioi liittojen alueellisen kehittämisvastuun.

Aluekehittämisen vaikuttavuuden näkökulmasta olisi tärkeää, että maakuntien liitot otettaisiin mukaan alueidensa korkeakoulujen tulossopimusneuvotteluihin. Tämä osallistuminen tulisi kirjata maakuntien liittojen tehtäviin lainsäädännössä. Alueellinen osaaminen, koulutus ja TKI-toiminta muodostavat kokonaisuuden, jota on johdettava johdonmukaisesti maakunnallisella tasolla.

Kansainvälinen ulottuvuus

Kansainvälisessä yhteistyössä aluekehittämisen osalta viitataan lähinnä Interreg-ohjelmiin. Tämä tarkastelu jää liian kapeaksi – aluekehityksen kansainvälinen ulottuvuus on laajempi ja vaatii myös muuta kuin ohjelmapohjaista yhteistyötä.

TEM:n kaksoisrooli

Selonteossa on tunnistettu työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) kaksoisrooli aluekehittämisen strategisena koordinaattorina ja alue- ja rakennepolitiikan ohjelman hallintoviranomaisena. Viimeisimmän organisaatiomuutoksen myötä nämä toiminnot on erotettu toisistaan. Tämä ei ole osoittautunut kaikilta osin onnistuneeksi ratkaisuksi.

Strategiatyön ja sen toimeenpanon välinen yhteys vaatii toimivaa vuorovaikutusta, yhteisiä foorumeita ja keskusteluun kannustavia rakenteita. Aluekehittämisen onnistuminen edellyttää, että suunnittelu, toimeenpano ja seuranta muodostavat yhtenäisen ja johdonmukaisen kokonaisuuden.

4. Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat tukimenettelyihin, tukikelpoisuuteen ja kustannusmalleihin liittyen relevantteja?

Selontekoluonnos tunnistaa ongelmaksi sen, että EAKR- ja ESR+-toimet ovat ohjelmassa pirstaloituneet liian pieniin ”lokeroihin” (erityistavoitteisiin). Myönteisenä poikkeuksena on JTF-rahasto, jossa on käytettävissä eheä rahoitus aluelähtöisen suunnitelman toteuttamiseksi. Hankekokoja ja vaikuttavuutta on pystytty kasvattamaan sekä hillitsemään hallintotyön määrää.

Selontekoluonnos tunnistaa osittain päällekkäisiä tukimuotoja. Niitä voisikin karsia ilman, että tarpeellisten kohteiden rahoitusmahdollisuudet tosiasiallisesti kapenisivat. Esimerkiksi yritystukilain mukainen toimintaympäristön kehittämisavustus ja maakuntien liittojen alueellinen kehittämistuki mahdollistavat samanlaisen toiminnan tukemista. Niin ikään maakuntien liittojen tuissa jako alueelliseen kehittämistukeen ja OKM:n toimialaan hanketukiin eivät tuota lisäarvoa ja tukimuodot voitaisiin hyvin yhdistää.

Esitämme selvitettäväksi rahoituslain mukaisten työllisyyden, osaamisen ja sosiaalisen osallisuuden kehittämishankkeiden (ESR+, JTF) rahoitustehtävän siirtämistä maakuntien liitoille. Perusteena on työllisyyspalveluiden siirtäminen valtiolta kunnille ja maakuntien liittojen hyvät yhteistyökäytänteet kuntien kanssa. Myös yritysten toimintaympäristön kehittämisavustuksen lopettamista tukimuotona tulisi selvittää, koska käytännössä maakuntien liittojen alueellinen kehittämistuki mahdollistaa samantyyppisen toiminnan tukemisen. Näin elinvoimakeskukset voisivat keskittyä yritysten suoraan tukemiseen. Samassa yhteydessä tulisi mahdollistaa ESR+-tuen kohdentaminen suoraan yrityksiin elinvoimakeskusten rahoituspalveluna.

Yksinkertaistettujen kustannusmallien tavoite on ohjata hankkeiden ja viranomaisten työaikaa tulosten aikaansaamiseen pois yksittäisten kustannusten arvioinnista ja tositetasoisesta tarkastamisesta. Hallintoviranomaisen ohjeistus on kuitenkin johtanut siihen, että päätösvalmistelun työmäärä todentamis- ja dokumentoimisvaatimuksineen on kasvanut suomalaisen laadukkaan hallinnon vaatimukset ylittävälle tasolle.

Selonteko ei riittävällä tasolla ota kantaa kansallisella sääntelyllä ja hallintoviranomaisen ohjeilla rakennettuihin esteisiin soveltaa yksinkertaistettuja kustannusmalleja. Esimerkiksi palkkojen yksikkökustannusmallia koskevan sääntelyn soveltamista tulisi keventää yleisasetuksen mahdollistamissa puitteissa. Palkkojen yksikkökustannusmallissa tulisi seurata ainoastaan yleisasetuksen mukaista 1 720 tunnin vuosityömäärää (EU 2021/1060, 55 artiklan 2 ja 3 kohdat). Vuosityömäärän ylittämistä tulisi seurata maksatuksessa 12 kuukauden ajanjaksolla aiemmin mainitun asetuksen ohjeen (C/2024/7467) sivun 20 mukaisesti.

Tietojärjestelmäratkaisut ovat osa haasteiden kokonaisuutta. Tavat, joilla lainsäädäntöä on toimeenpantu tietojärjestelmään, ovat osoittautuneet vähintään haasteellisiksi. EURA-järjestelmän viivästyminen on mainittu luonnoksessa, toki maltillisin sananvalinnoin. Ongelmat ohjelman toimeenpanon eri vaiheissa ovat olleet erittäin hankalia. Erityisinä kärsijöinä ovat olleet pk-yritykset.

Selontekoluonnos toteaa vastaisuuden varalle, että valmistelun ajoittaminen ja tiivis yhteistyö lainsäädännön, ohjelman, tukimuotojen ja kustannusmallien valmistelun välillä on kriittinen tekijä tietojärjestelmävalmistelun onnistumisessa. On ollut erittäin ongelmallista, että tietojärjestelmän eri toiminnot (tuen hakeminen, tuen myöntäminen, maksatuksen hakeminen, maksatusten tekeminen jne.) ovat valmistuneet vaiheittain ja vasta esimerkiksi maksatusosion valmistuttua on törmätty

haasteisiin, joita ei mitenkään kohtuudella ole olettaa tiedettävän (esim. yksikkökustannusmallissa kalenterivuosien vs. toimintavuosien käyttäytyminen tietojärjestelmässä ja näihin liittyvät laskentalogiikat). Selontekoluonnos käsittelee ansiokkaasti ryhmähankemalliin liittyviä haasteita, joita on paljon.

Interreg-ohjelmia koskeva kansallinen sääntely ei ole riittävästi ottanut kantaa siihen, miten ja missä ratkaistaan Interreg-hanketta koskeva valtioneuvoston sääntely. Asia on aiheuttanut epäselvyyksiä sekä kansallisen vastinrahoituksen myöntävälle maakunnan liitolle että tuen saajalle.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Tasapuolisen kokonaisnäemyksen vuoksi olisi perusteltua arvioida syvällisemmin hallintoviranomaisen (TEM) roolia EU-ohjelmien toimeenpanossa ja hallinnossa.

Hallintoviranomaisen ja sektoriministeriöiden rooli EU-ohjelmien toimeenpanossa ja hallinnossa on merkittävä. Eri hallinnonalojen resurssien ohjaus näkyy päätöksenteossa ja vaikeuttaa ohjelman joustavuuden toteutumista. Ohjelmakauden aikana tuntuu olevan mahdotonta suunnata esimerkiksi valtakunnallisten teemojen kohdentamista politiikkamuutosten tai kehittämistarpeiden mukaisesti.

5. Lainsäädännön kokonaisuus

Onko selonteon tarkastelu aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännön kokonaisuudesta tasapainoinen ja relevantti?

Lainsäädännön tavoitteena tulee olla jatkossa nykyisen aluekehittämisen toimintatavan rohkea uudistaminen tarvelähtöisesti, ei eri toimijoiden omien reviirien puolustaminen. Tämä vaatii selkeän työnjaon eri ministeriöiden, tulevien elinvoimakeskusten ja maakuntien liittojen välillä. Pääsääntöisesti aluekehityslainsäädännössä määritellyt maakuntien liittojen tehtävät ovat erinomaiset ja näiden sisällä on paljon mahdollisuuksia modernisoida ja uudistaa aluekehittämistä. Maakuntien liitot ovat alueiden aluekehittämisen ”hermokeskuksia”, joissa maakunnan tilannekuva on kirkas. Tehtäviä on mahdollista lisätä maakuntien liitoille.

Puuttuuko kokonaisuudesta jokin näkökulma, joka tulisi lisätä?

-

6. Muut täydennystarpeet

Muut täydennystarpeet?

Selonteossa tulee tarkentaa maakuntien liittojen roolia ja tehtäviä erityisesti EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmien hallinnoinnissa ja valmistelussa. Nyt tekstiosa keskittyy lähinnä nykyisten ELY-keskusten toiminnan ja vastuiden kuvaamiseen, vaikka maakunnan liitoilla on

keskeinen alueellinen koordinoiva, hallinnoiva ja toimeenpaneva rooli EU:n alue- ja rakennepolitiikassa.

Selontekoon tulee kirjata, että kaikille maakuntien liitoille, jotka haluavat toimia EU:n alue- ja rakennepolitiikan välittävänä viranomaisina myös tulevalla ohjelmakaudella, tulee se mahdollistaa.

Aluekehityslainsäädäntö tulee olla joustavaa, että sillä voidaan varautua toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Viime vuosina luonnon monimuotoisuus ja ilmastokysymykset, maanpuolustus ja kokonaisturvallisuus sekä resilienssikyky ja kriisinkestävyys ovat nousseet aluepolitiikan ja aluekehittämisen agendalle. Ne eivät voi olla enää vain sektoriministeriöiden lainsäädännössä, vaan ne on otettava huomioon kokonaisvaikutuksineen myös maakunnissa. Tällöin näiden tehtävien huomiointi on oleellista myös maakuntia koskevissa lainsäädäntöön perustuvissa tehtävissä.

Jatkovalmistelua ajatellen muutamia keskeisiä aluekehittämisen kokonaisuuksia tulisi tarkastella perusteellisemmin:

- Selonteko ei riittävästi huomioi väestön vähenemisen ja ikääntymisen vaikutuksia aluekehittämiseen. Tämä haaste vaatii konkreettisia toimenpiteitä ja strategioita, joita ei ole selonteossa riittävästi käsitelty. Selonteko tunnistaa alueellisen eriarvoisuuden, mutta ei tarjoa riittäviä ratkaisuja sen vähentämiseksi. Maakuntien liittojen rooli eriarvoisuuden vähentämisessä tulisi olla selkeämmin määritelty ja resursoitu.
- Selonteko korostaa taloudellista sopeutumista, mutta ei anna konkreettisia keinoja, miten maakuntien liitot voivat tukea alueiden taloudellista sopeutumista ja innovatiivisuutta.
- Selonteko tunnistaa yhteistyön ja koordinoinnin puutteet, mutta se ei tarjoa selkeitä mekanismeja niiden parantamiseksi. Maakuntien liittojen rooli yhteistyön edistämässä tulisi olla vahvemmin esillä.
- Selonteko ei käsittele analyyttisesti resurssien riittävyyttä ja tehokasta käyttöä aluekehittämisessä. Maakuntien liittojen resursointi ja tukimenettelyt tulisi olla selkeämmin määritelty.
- Selonteko korostaa osaamisen kehittämistä, mutta ei anna konkreettisia keinoja, miten maakuntien liitot voivat tukea osaamiskeskittymien syntymistä ja kehittämistä.

Peräaho Pirjo
Keski-Suomen liitto - Keski-Suomen maakuntahallituksen 25.4.2025
hyväksymä lausunto